

NEKAJ GEOGRAFSKIH IN DEMOGRAFSKIH POSEBNOSTI ŐRSEGA IN S SLOVENCI POSELJENE POKRAJINE, KI MEJITA NA JUGOSLAVIJO

Dr. Károly CSISZÁR; Kószeg — Madžarska

Na jugozahodnem delu Železne župnije najdemo Őrség. Po ljudskem izročilu je to tisočletna naselbina, edini kraj, kjer madžarstvo od svoje naselitve dalje živi na enem mestu. Svoje ime je dobilo od tega, ker je od zavzetja domovine dalje izpolnjevalo vlogo mejne stražne pokrajine. V tem južnem kotu Železne župnije so že osvajalci domovine ustanovili mejno »stražno« pokrajino. V XI. stoletju naseljeni »stražarji« so dobili nalogo, da na svoje stroške in s svojim orožjem branijo zahodne predele dežele. Predstojnik stražarjev je bil major, ki je skupaj z 12 porotniki opravljal sodniško čast in upravne posle. Mejni stražarji so uživali privilegije vse do XVII. stoletja.

Spričo svojevrstnega zgodovinskega in etnografskega posebnega položaja obravnavamo v zemljepisni literaturi Őrség kot posebno enoto, čeprav v naravnogeografskem pogledu ne predstavlja posebne enote; v geološkem in morfološkem pogledu se bistveno ne razlikuje od okoliških pokrajin, zato je zemljepisno težko opredeljiva. Etnografsko je samostojno ozemlje, ki je ohranilo izvirno kulturo.

Zemljepisna zanimivost te pokrajine so položni griči in z gozdom pokriti predeli, katerih najvišje točke komajda presegajo 300 metrov. Podlago tal tvorijo glina, ki izvira iz sesedlin Panonskega morja, potem pa levantska prodnata skorja.

Pradavna oblika naselij te pokrajinske enote je bila tako imenovana »strnjena« gradnja. V tej pokrajini ni bilo močnih gradov, ampak so dajali zatočišče kvečjemu gozd ter z zidom in jarki utrjene cerkve. Pozneje so družine na posameznem hribu izkrčile gozd in si tam zgradile hišo. Poslopja so v obliki štirikotnika stesali drugo ob drugem, določili malo dvoirišče, zgradili močna vrata in se tako branili pred različnimi napadi.

V teku stoletja se je podoba naselbin spremenila, toda strnjene gradnje so se ohranile še do danes. Pradavne oblike takšnih naselij lahko še danes najdemo v krajih Őriszentpéter in Szalafő.

Őrség je bil vedno reven predel dežele in tu živeče ljudi so številni neugodni naravni dejavniki postavljali na preizkušnjo. Zaradi težke zemlje Őrséga in zaradi neugodnih vremenskih razmer je pokrajina komaj primerna za proizvodnjo žita. Naravni prvini pokrajine sta predvsem travnik in gozd in zato sta že od začetka živinoreja in izkoriščanje gozda zagotavljali možnost za preživljanje. Do odločilnega preobrata je prišlo le v drugi polovici 19. stoletja po zemljiški odvezi, ko so izkrčene gozdne površine

spremenili v ornico in začeli pridelovati krmo; s tem se je razmahnila živinoreja.

Ozemeljska opredelitev Örséga kot pokrajinske enote je dokaj različna. Po našem današnjem pojmovanju prištevamo k tej pokrajinski enoti na jugozahodnem delu körmendskega okraja ležečo ter z zgodovinskega in etničnega vidika povezano enoto in v njej razvrščenih 18 naselbin.

Površina tega ozemlja meri 192 km², njegov jugovzhodni del se razteza do Zale, jugozahodni del pa do jugoslovanske mejne črte. Gostota prebivalstva na kvadratni kilometer ne doseže 40 ljudi, kar predstavlja polovico županijskega poprečja.

Druga pokrajinska enota županije s podobnimi naravnimi razmerami, ki meji neposredno na Örség in ki vključuje 8 naselbin s podobnimi tradicijami in običaji, je s Slovenci poseljeno ozemlje. Njegova površina znaša komaj polovico Örséga ali 94 kvadratnih kilometrov. Na jugu meji na Jugoslavijo, na zahodu na Avstrijo. Gostota naseljenosti je 48 prebivalcev na kvadratni kilometer.

V teh dveh pokrajinskih enotah, ki predstavljata eno desetino vsega županijskega ozemlja, živi dvajsetina prebivalstva Železne županije.

Poteze, po katerih se ti dve pokrajinski enoti razlikujeta od županije kot celote, lahko strnemo v naslednje:

— naravno geografske črte pokrajine so slabše od županijskega poprečja, kar ustvarja izredno neugodne razmere za kmetijstvo;

— na območju teh dveh pokrajinskih enot ni pomembnejšega industrijskega obrata;

— spričo drobnovaške naselbinske strukture se ni razvila nobena pomembnejša naselbina in se ni spremenila v privlačno središče okolice;

— pod vplivom neugodnih gospodarskih okoliščin je tudi populacijski proces v teh dveh pokrajinskih enotah v primerjavi z ostalimi deli županije bistveno manj ugoden.

Po tem kratkem naravno geografskem in zgodovinskem pregledu poglejmo spremembe, do katerih je prišlo v oblikovanju gospodarskih in demografskih razmer v teh dveh pokrajinskih enotah.

Ob koncu 18. stoletja je Örség vključeval 25 naselbin s 5984 prebivalci, s Slovenci poseljeno ozemlje pa 10 naselbin s 3.266 prebivalci. Do tega trenutka je bilo za prebivalstvo teh dveh pokrajin značilno isto kot za prebivalstvo vse županije. Njegov razvoj se je ločil od županijskega, ko se je začelo razvijati meščanstvo, in čeprav le v majhnem obsegu, tudi industrija.

Odseljevanje, ki se je začelo v začetku 19. stoletja, se je v županiji sredi stoletja prehodno zaostriilo in se je posplošilo. V Örségu in v slovenskih vaseh se je ta proces ustalil že od začetka stoletja in preseže tudi županijska merila. Odseljevanje v 20. stoletju je bilo sicer veliko, a je do leta 1945 vendarle bilo v mejah naravnega prirastka prebivalstva. Železna županija je z ljudskim štetjem leta 1941 dosegla maksimum svojega prebivalstva (286.403). Pozneje se število prebivalstva postopoma zmanjšuje. V Örségu in na ozemlju, ki je poseljeno s Slovenci, se je ta proces končal že prej. Prebivalstvo slovenskih vasi je leta 1900 s 5.934 in Örséga leta 1930 z 12.447 prebivalci doseglo vrhunec in se je v naslednjih letih postopoma številčno zmanjševalo.

Neugoden populacijski položaj dveh pokrajinskih enot pride do izraza v dejstvu, da se je prebivalstvo Madžarske v minuleem stoletju podvojilo,

prebivalstvo Železne županije je poraslo le za enainpolkrat, prebivalstvo Őrséga in s Slovenci poseljenega ozemlja pa je bilo zaradi odseljevanja le za nekaj manj kot eno desetino večje kot v prejšnjem stoletju.

Gospodarski razvoj obeh pokrajinskih enot je močno ovirala in še danes ovira drobnovaška naselbinska struktura. Medtem ko se je v drugih predelih županije opravil proces pomembne koncentracije vasi, se je ta proces v obravnavanih pokrajinah javil le zelo rahlo. Od 35 naselbin teh dveh pokrajinskih enot iz konca 18. stoletja jih je 26, ki so ohranile značaj samostojnih naselbin in jih je še danes mogoče najti, seveda v drobnovaški naselbinski strukturi in z nizkim številom prebivalstva. Skoraj ena tretjina naselbin teh dveh pokrajin ima poprečno po kakih 200 prebivalcev, le prebivalstvo krajev Őrszentpéter, Kondorfa in Felsőszőlnök (Gornji Senik) presega 1000 duš.

Tudi oblikovanje gospodarskega in demografskega položaja Őrséga in s Slovenci poseljene pokrajine po letu 1945 je močno pogojen z razvojem teh pokrajin na začetku stoletja. Za razvoj teh dveh pokrajinskih enot so storjeni zlasti v zadnjem poldrugem desetletju številni ukrepi, ki naj bi popravili gospodarski položaj in življenjske okoliščine tam živečega prebivalstva. Kljub temu pa zaznavamo, da niti ukrepi za povečanje kmetijske proizvodnje niti slaba izgrajenost industrije niso mogli zaustaviti izgube, ki se poraja iz močnega odseljevanja.

Prebivalstvo teh dveh pokrajin se je pod vplivom neugodnega razvoja naravnega prirastka in selitvene razlike še dalje zmanjševalo. V času ljudskega štetja leta 1970 je skupno prebivalstvo obeh pokrajinskih enot bilo za 3.781 duš manjše kot leta 1949 in je padlo skoraj na raven pred 90 leti.

V dokaz te trditve naj nam rabi spodnja tabela:

Leto	Őrség	Slov. pokrajina	Skupaj
1880	9.486	4.867	14.353
1900	10.880	5.934	16.814
1930	12.447	5.605	18.052
1949	12.404	5.820	18.224
1960	11.120	4.807	15.927
1970	9.928	4.515	14.443

Stagnacija prebivalstva se je začela že na prelomu stoletja in je v Őrségu v letih 1890—1960, na ozemlju, ki je poseljeno s Slovenci, pa med letoma 1900 in 1941 prizadela sleherno naselbino. Torej je pojemanje števila prebivalstva po letu 1945 samo nadaljevanje procesa, ki se je začel že dokaj prej.

Zlasti vzbuja pozornost pojemanje števila prebivalstva v naselbinah z majhnim številom prebivalcev.

Prebivalstvo v naselbinah z manj kot 300 prebivalci leta 1970 skupaj v nobeni pokrajinski enoti ni doseglo števila prebivalcev iz leta 1869. Prebivalstvo občin, ki sodijo v kategorijo ostalih naselbin, je v Őrségu skupaj večje kot leta 1869. Hkrati pa je prebivalstvo na ozemlju, ki je poseljeno s Slovenci, samo v naselbinah s 500—1000 prebivalci preseglo število prebivalstva pred sto leti.

Nazadovanje števila prebivalstva, ki ga je povzročilo odseljevanje, je pomenilo hkrati tudi zmanjšanje števila žensk v fertileni dobi, kar je neugodno vplivalo na nadaljnji razvoj demografskega položaja. Naravni prirastek je močno padel in dejansko upadanje prebivalstva se je nenehno stopnjevalo. Selitvena izguba je zlasti po letu 1945 zavzela velike razsežnosti. Izguba, ki izvira iz odselitve, je v letih 1949—1959 znašala blizu dvainpolkratni naravni prirastek, v letih 1960—1969 pa celo šestkratni naravni prirastek.

Natančnosti na ljubo moramo omeniti tudi okoliščino, da je naravni prirastek prebivalstva na obravnavanih ozemljih v zadnjih desetletjih izredno upadel. V letih po 1945 je nastalnost v teh naselbinah tako močno padla, da je bila v posameznih letih smrtnost višja kot število rojstev.

Oblikovanje naravnega prirastka

razdobje	letno poprečje na 1000 prebivalcev					
	Ö r s é g			s Slovenci poseljeno ozemlje		
	živoroj.	smrtn.	nar. prir.	živoroj.	smrtn.	nar. prir.
1949—1959	19,4	11,7	1,7	23,1	11,9	11,2
1960—1969	13,8	12,6	1,2	18,8	11,6	7,2

Pomebno diferenciranost kaže selitvena izguba teh naselbin, če jih raziskujemo po kategorijah po velikosti naselbin. Odseljevanje, ki se je začelo v prelomnem stoletju, je močno prizadelo občine, ki sodijo v nižje prebivalstvene kategorije. Ta tendenca se je uveljavljala tudi v letih po 1945 in tako smo zaradi visoke odselitvene izgube lahko pričali neprekinjeni depopulaciji majhnih vasi.

Zaradi močnega odseljevanja se tudi sestava prebivalstva po spolu v minulem četrstoletju ni pomembneje spremenila. Tako je na primer leta 1949 število žensk, leta 1970 pa število moških nekoliko presegle 50 odstotkov.

Neugodno oblikovanje doslej naštetih demografskih podatkov je čuti zlasti v starostni sestavi prebivalstva. Starostna struktura pojemajočega prebivalstva znotraj meja dveh obravnavanih pokrajinskih enot povzroča staranje prebivalstva s hitrejšim tempom kot v županiji. Od ljudskega štetja leta 1949 se je razmerje prebivalcev, starejših od 40 let, povzpelo v Örségu za 7,8 odstotka, na ozemlju, ki je poseljeno s Slovenci, pa za 7,6 odstotka, medtem ko je v županijskem poprečju mogoče ugotoviti ta porast le s 6,2 odstotka.

Do procesa staranja prebivalstva je prišlo v Örsegu prej kot na ozemlju, ki je poseljeno s Slovenci. Razsežnosti tega staranja presegajo tudi županijsko poprečje.

Spričo ostarelosti prebivalstva se je v minulem četrstoletju spremenilo število delovno sposobnega in aktivno pridobitvenega prebivalstva. Od ljudskega štetja 1949 se je število prebivalstva v produktivni dobi zmanjšalo v Örsegu za 1800, v slovenskih predelih pa za 870 ljudi.

Družbenogospodarska preobrazba po letu 1945 v teh dveh pokrajinskih enotah ni učinkovala toliko kot v drugih predelih Železne županije.

V začetku šestdesetih let je poleg članov na novo nastalih kmetijsko obdelovalnih zadrug mogoče najti tudi pomembno število raznih poklicev in zasebnih kmetovalcev. Tako označuje trenutno poklicno strukturo zelo visoko število zaposlenih v kmetijstvu, ki presega celo 60 odstotkov.

Poraslo je število zaposlenih v industriji in gradbeništvu, ki pa trenutno ne doseže še niti 25 odstotkov. Industrija, zgrajena v pokrajinskih enotah — v krajih Óriszentpéter, Pankasz, Bajánsenye in Magyarzombatfa — ni mogla pomembno spremeniti poklicne strukture. Dobršen del kakih 2000 zaposlenih v industriji in gradbeništvu vsak dan migrira. Razmerje zaposlenih v industriji je v Órsegu višje, toda tudi tako zaostaja za županijskim poprečjem.

Na pomanjkanje infrastrukturne preskrbljenosti kaže na našem ozemlju tudi nizko število intelektualnih delavcev, ki znaša v primerjavi z aktivno zaposlenimi v Órsegu 10,6 odstotka, na ozemlju, ki je poseljeno s Slovenci, pa 5,6 odstotka. V občinah županije kaže ta podoba poprečno 15,3 odstotka.

V demografski podobi prebivalstva se je od leta 1945 do današnjih dni manifestiral porast končanega šolanja, raven šolanosti.

Dosledna izvedba šolske reforme je omogočila, da bo vedno večji del prebivalstva lahko končal 8 razredov osnovne šole in si pridobil višjo šolsko izobrazbo.

Izobrazbena raven teh dveh pokrajinskih enot — predvsem zaradi odselitve mlajših letnikov — zaostaja za poprečjem občin v županiji. V Órsegu ima 36 odstotkov prebivalstva končanih 8 razredov osnovne šole ali ima še dodatno šolsko izobrazbo. V predelu, ki je poseljen s Slovenci, je ta odstotek nekoliko višji, znaša 37 odstotkov. V primerjavi z drugimi predeli županije ugotavljamo, da ti dve pokrajini za 4 odstotke zaostajata za poprečjem šolske izobrazbe.

Obe pokrajini sta dolgo časa predstavljali belo liso glede nadomestila strokovnih ljudi, ki so prihajali iz tega kraja. Zaradi uvedbe pouka slovenščine v monoštrski gimnaziji, zaradi večjih možnosti stanovanja v dijaških domovih in zaradi prihajanja v šolo od zunaj se je povečalo število vpisanih učencev. Na učiteljišču v Szombathelyju posebej izobražujejo učitelje slovenščine, ki prihajajo s tega ozemlja.

V interesu odprave kulturne zaostalosti obstaja vsepovsod na večernih oddelkih možnost končati osnovno šolo in srednješolski študij. V minulih letih se je za to odprla možnost v krajih Óriszentpéter, Bajánsenye, Pankasz, prav tako pa tudi na Gornjem Seniku (Felsőszölnök), v Števanovcih (Apátistvánfalva) in Monoštru (Szentgotthárd). V monoštrskih podjetjih, kamor veliko ljudi hodi na delo iz slovenskih vasi, je prav tako organizirano dopisno šolanje za osnovno šolo.

Zaradi uresničitve enotne splošne izobrazbe smo tudi na tem ozemlju ustanovili okrajne šole, kjer predmetni profesorji poučujejo po sistemu predmetnega pouka. Na ozemlju, ki je poseljeno s Slovenci, delujeta okrajni šoli na Gornjem Seniku in v Števanovcih, Učenci iz Sakalovec (Szakonyfalva) in iz Slovenske vasi (Rábatóxfalu) pa obiskujejo okrajno šolo v Monoštru. V Órsegu delujejo okrajne šole v krajih Bajánsenye, Óriszentpéter in Pankasz. Nekaj let predtem smo tukaj ustanovili gimnazijo s sedežem v Óriszentpéturu, ki pa jo je zaradi premajhnega števila otrok po štirih letih bilo treba ukiniti (posledica depopulacije).

Ne sodi tesno k demografskim vprašanjem, a bomo vseeno spregovorili o tem, kajti življenjske okoliščine prebivalstva pomembno določa infrastrukturna izgrajenost pokrajinskih enot. Največja skrb drobnovaške naselbinske konstrukcije je, da bi naselbine, ki so druga blizu druge, lahko oskrbeli z mrežo ustanov, ki ustrezajo sodobnim zahtevam. Ker je konstrukcija naselbin v naših pokrajinah značilna, povzroča to v nekaterih naselbinah težave pri organizaciji najosnovnejše zdravstvene, socialne in kulturne preskrbljenosti. Na ozemlju Őrsęga je najti zgolj dve takšni naselbini — Bajánsenye in Őriszentpéter — ki skupaj razpolagata z najosnovnejšo funkcijo, na primer občinski svet, kmetijska obdelovalna zadruga, okrajni zdravnik, lekarna, okrajna šola itd. Na ozemlju, ki je poseljeno s Slovenci, je samo ena takšna naselbina — Gornji Senik (Felsőszőlnök) — kjer je mogoče najti omenjene funkcije. Tu lahko deloma omenimo tudi občino Števanovci (Apátistvánfalva).

Iz povedanega sledi, da je raven preskrbljenosti naselbin teh pokrajinskih enot izredno slaba in se kaže tudi v preskrbi s stanovanji in v opremljenosti stanovanj.

V minulem četrstoletju se je stanovanjski sklad županije pomembno povečal, stanovanjski položaj se je popravil. Število stanovalcev na 100 stanovanj se je od 411 leta 1949 znižalo na 347; močno je porastel delež bolje opremljenih stanovanj. V naselbinah Őrsęga se je stanovanjski sklad v omenjenem razdobju znižal. V slovenskih vaseh se je stanovanjski sklad povečal samo s 14 stanovanji. V Őrsęgu je 14 naselbin, v slovenskih predelih pa so 4 naselbine, kjer stanovanjski sklad ni dosegel niti ravni iz leta 1949.

Za trgovsko mrežo pokrajinskih enot so značilne mešane trgovine. Specializirano trgovino imajo v Őrsęgu v 3 naselbinah, v slovenskih predelih pa v 2 naselbinah. Storitveno dejavnost v obeh pokrajinskih enotah opravljajo zadruge.

Z okvirnim prikazom gospodarskega in demografskega položaja Őrsęga in ozemlja, poseljenega s Slovenci, sem hotel ponazoriti preteklost in sedanost. Pregled tega ozemlja skozi daljše razdobje nam kaže, da se prebivalstvo naselbin obeh pokrajinskih enot z močnim tempom zmanjšuje in stara. Zaradi nizkega naravnega prirastka je značilna depopulacija.

Županija skuša v zadnjih letih s posebnimi ukrepi preprečiti odseljevanje. Ti ukrepi so: na ozemlju Őrsęga so v okviru dolgoročnega programa in v vrednosti 650 milijonov forintov v teku dela za izboljšavo tal, rezultat tega pa naj bi bilo trikratno povečanje poprečnega pridelka. Skromna izgradnja industrije, ki pa je ne kaže podcenjevati (proizvodnja opeke, keramična industrija, tovarna čevljev), bo sicer nekoliko izboljšala položaj prebivalstva, a še vedno ne pomeni dokončne rešitve.

Rekonstrukcija tovarne svile v Monoštru je povečala število zaposlenih in spričo tega se je podvojilo število delavcev, ki prihajajo sem na delo iz slovenskih vasi.

Vsestranski razvoj pokrajinskih enot je v interesu izboljšave življenjskih razmer tam živečega prebivalstva, vendar tudi v prihodnje ne moremo težiti k temu, da bi v vseh majhnih občinah zagotovili vse vrste preskrbljenosti. Naš cilj je oblikovati skupine naselbin takšne velikosti, pri katerih bo mogoče gospodarno rešiti preskrbljenost z mrežo ustanov s storitvenimi in trgovskimi enotami. Dosedanje izkušnje kažejo, da tem željam najbolj ustrezajo območja, ki povezujejo naselbine s kakimi 3000 ljudmi.

Obravnavani dve pokrajinski enoti predstavljata organski del županije, zato je njun hitrejši razvoj zaradi odprave težkega gospodarskega položaja, ohranitve tradicij in ljudskih običajev nujen in utemeljen. Svet Železne županije je ob upoštevanju vsega tega izdelal koncentriran razvojni program, ki naj zagotovi hitrejši in skladnejši gospodarski razvoj vseh naselbin v županiji.

Udeleženci tega programa so tudi naselbine v Őrségu in na ozemlju, ki je poseljeno s Slovenci; cilj programa je razviti Őriszentpéter v podarjeno središče nižje stopnje, kraj Pankasz v središče nižje stopnje, kraje Bajánsenye, Magyarszombatfa, Őrimagyarósd, Spodnji Senik (Alsószőlőnők) in Števanovci (Apátistvánfalva) pa v središča delno nižje stopnje. Samo tako je mogoče doseči vzpon naselbin teh pokrajinskih enot in blaginjo tam živečih ljudi.

EINIGE GEOGRAPHISCHE UND DEMOGRAPHISCHE EIGENTÜMLICHKEITEN ŐRSÉGS UND DER VON SLOWENEN BEVÖLKERTEN, AN JUGOSLAWIEN GRENZENDEN REGION

Zusammenfassung

An der ungarisch-österreichisch-jugoslawischen Grenze liegen im südwestlichen Teil der Eiserne Gespanschaft (Vásmégye) die Lanstriche Őrség und ein Teil des von Slowenen bevölkerten Porabje. Őrség ist eine alte ungarische Mark, wo man schon im 11. Jahrhundert Schützen (Wächter) angesiedelt hatte, die auf eigene Kosten und mit eigenen Waffen die Westgrenzen verteidigen mussten.

Das ist ebene pannonische Landschaft mit sanften Hügeln, die kaum 300 m/mn erreichen. Die geologische Basis bilden Tonerde und levantische Steingriesse. Das Klima ist typisch pannonisch. Die natürlichen Landschaftselemente sind hier Wald und Wiese. Auf Rodungen errichtete Äcker sind kaum für den Anbau von Kornfrüchten geeignet. Wirtschaftsgrundlagen sind Viehzucht und Exploitation des Waldes.

Die Region Őrség misst ca 192 km² und hat 18 Dorfsiedlungen. Durchschnittliche Bevölkerungsdichte beträgt 40 Menschen auf 1 km². Das slowenische Porabje umfasst ca 94 km² und hat 8 Dorfsiedlungen mit durchschnittlicher Bevölkerungsdichte 48 Menschen auf 1 km².

Die grundlegenden sozialgeographischen Merkmale beider Regionen können folgendermassen zusammengefasst werden:

— Die natürlichen geographischen Faktoren und Elemente sind für Landwirtschaft ziemlich ungeeignet.

— Auf dem Gebiet beider Landschaftseinheiten gibt es keinen bedeutenderen Industriebetrieb.

— Wegen zerbröckelter Dorfstruktur hat sich keine der Dorfsiedlungen zu einem anziehenden Gravitationszentrum entwickelt.

— Ungünstige Wirtschaftsentwicklung hat für weitere Entfaltung ungünstige Populationsprozesse ausgelöst.

Wir wenden uns nun gerade den demographischen Problemen zu. Ende des 18. Jahrhunderts hatte Őrség 25 Dörfer mit 5.984 Einwohnern, das von Slowenen bevölkerte Gelände hingegen 10 Dörfer mit 3.266 Einwohnern.

In der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts kam es zu Aussiedlungen, die meistens Dörfer mit kleinerer Einwohnerzahl einbezogen. Zuerst erfolgt eine Zeitspanne der Stagnierung, nach dem zweiten Weltkrieg aber nebst Absinken der Natalität und beschleunigtem Entagrarisierungsprozess sogar Depopulation.

Tabelle 1

Bevölkerungsbewegung in den Jahren 1880—1970

Jahr	Örség	das slowenische Gebiet	zusammen
1880	9.486	4.867	14.353
1900	10.880	5.934	16.814
1930	12.447	5.605	18.052
1949	12.404	5.820	18.224
1960	11.120	4.807	15.927
1970	9.928	4.515	14.443

Der negative Migrationssaldo überwog in den Jahren 1960—1970 sogar bis sechsmal den natürlichen Zuwachs, der in jenen Jahren beträchtlich abnahm.

Tabelle 2

GESTALTUNG DES NATÜRLICHEN ZUWACHSES

Zeitspanne	Jahresdurchschnitt auf 1000 Einwohner					
	Örség			von Slowenen bevölkertes Gebiet		
	Geburten	Todes- fälle	natürl. Zuwachs	Geburten	Todes- fälle	natürl. Zuwachs
1949—1959	19,4	11,7	7,1	23,1	11,9	11,2
1960—1969	13,8	12,6	1,2	18,8	11,6	7,2

Wegen beträchtlicher Aussiedlung der jüngeren Generationen vermindert sich der Anteil der für die Arbeit aktivsten Population, der Anteil der älteren Population wächst an, die Fertilität nimmt aber ab.

In beiden Landschaftsregionen gibt es noch immer über 60% Agrarbevölkerung, was wesentlich über dem Gespandurchschnitt liegt. Da die erst angehende Industrie in einigen Zentren loziert ist, fährt die Mehrzahl der Arbeiter täglich zur Arbeit. Unter den Beschäftigten ist die Zahl der intellektuellen Berufe relativ niedrig (mittlere, höhere Schule und Hochschule). In der Gespanschaft Vas sind es 15,3%, im Gebiet Örség 10,6%, unter den slowenischen Arbeitern aber nur 5,6%. Überhaupt ist die Ausbildungsstruktur ziemlich niedrig und wächst nur langsam an; die jüngeren, besser geschulten Generationen migrieren nämlich massenweise, da sie im heimatlichen Umkreis keine grösseren Möglichkeiten für Beschäftigung und Entwicklung haben.

Die angeführten demographischen Prozesse sind Folge der allgemeinen kulturellen und wirtschaftlichen Unterentwicklung beider behandelten Gebiete, die zu den unentwickeltesten Bezirken der Volksrepublik Ungarn zählen; sie werden nur mit Hilfe eines klar und entschlossen aufgestellten Entwicklungsprogramms aufgehalten werden können, welches der Bevölkerung beider Regionen eine raschere und harmonischere wirtschaftliche und sonstige Entwicklung sichern kann. Ein solches Entwicklungsprogramm wurde vom Gespanrat bereits angenommen.